

ਅਜੈ ਕੁਮਾਰ ਮਿੱਤਲ ਅਤੇ ਰਾਜ ਰਾਹੁਲ ਗਰਗ ਜੇ. ਜੇ.

ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ- ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ - ਜਵਾਬਦਾਤਾ

2016 ਦਾ CWP ਨੰ. 5593

ਜੂਨ 09, 2016

ਪੰਜਾਬ ਲਿਕਰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਿਯਮ, 1956—ਸ਼ਰਾਬ ਲਾਇਸੈਂਸ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2016—
S.59(d) —ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1950— ਕਲਾਵਾਂ। 19(a) ਤੋਂ (g) ਅਤੇ 14—ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ
ਵਿਕਰੀ—ਆਯੋਜਤ, ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ
ਜਾਂਦਾ—ਲਾਇਸੈਂਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਭਾਵ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਪੰਜਾਬ ਲਿਕਰ ਲਾਇਸੈਂਸ
ਰੂਲਜ਼, 1956 ਵਿੱਚ ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ ਅਤੇ ਐਲ-1 ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਦਰਮਿਆਨ ਮਾਲੀਆ
ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਲੀਕੇਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਐਲ-1 ਦੇ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਵੈਧ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ
ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਵਿੱਚ, ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 2016-17 ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ
ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਰਾਬ
ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਿਯਮਾਂ, 1956 ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ
2011 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ
ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 23.3.2016 ਨੂੰ, ਇਸ ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ
ਐਲ-1 ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ
ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ
ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਘਿਣਾਉਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਂ ਮਨਮਾਨੀ
ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਮਾਲੀਏ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੀਕੇਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ
ਅਤੇ ਐਲ-1 ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ
ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 13.3.2016 ਨੂੰ
ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ
ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ 23.3.2016 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ
ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2016-17 ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣ ਲਈ, ਭਾਵ 1.4.2016,
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਕੌਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ 1.4.2016 ਨੂੰ
ਆਬਕਾਰੀ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ
ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਤ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨੁਮਾਨਾਂ, ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ
ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੌਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਪੰਜਾਬ ਲਿਕਰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੂਲਜ਼ 1956 ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਕਾਨੂੰਨੀ

(Ajay Kumar Mittal, J.)
ਅਤੇ ਵੱਖ ਹੋ

(ਪਰਾ 26)

ਮੋਹਨ ਜੈਨ, 2016 ਦੇ CWP ਨੰਬਰ 5593 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਵਿਕਰਮ ਜੈਨ, ਅਰਸਤੂ ਚੋਪੜਾ, ਫਤਿਹ ਸੈਣੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ।

2016 ਦੇ CWP ਨੰਬਰ 5740 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਰਿਤੂ ਪਾਠਕ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ।

ਸੰਦੀਪ ਗੋਇਲ, 2016 ਦੇ ਸੀਡਬਲਯੂਪੀ ਨੰਬਰ 7668 ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਅਸ਼ੋਕ ਅਗਰਵਾਲ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਕਮਲ ਸਹਿਗਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਐਡੀ. ਏ.ਜੀ.ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਸੇਠੀ, ਐਡੀ. ਏ.ਜੀ.ਪੰਜਾਬ।

ਅਜੈ ਕੁਮਾਰ ਮਿੱਤਲ, ਜੇ.

(1) ਇਹ ਹੁਕਮ 2016 ਦੇ CWP ਨੰ. 5593, 5740 ਅਤੇ 7668 ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਵਿਵਦਾਨ ਵਕੀਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 2016 ਦੇ ਸੀਡਬਲਯੂਪੀ ਨੰਬਰ 5593 ਤੋਂ ਤੱਥ ਕੱਢੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

(2) 2016 ਦੇ CWP ਨੰ. 5593 ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ 13.3.2016 ਦੀ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣੇ/ਜੋੜੇ ਗਏ ਕਲਾਜ਼ 2.14 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਨੁਬੰਧ P.1 ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੇ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਆਬਕਾਰੀ ਐਕਟ, 1914 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, "ਐਕਟ") ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਰਾਬ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਿਯਮ, 1956 (ਸੰਖੇਪ ਲਈ, "ਨਿਯਮ") ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੋੜਨ, ਮਿਟਾਉਣ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ/ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਐਕਟਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਕਿਸਮ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦਾ ਚਾਰਟ ਹੈ। ਲਾਟ ਦੇ ਡਰਾਅ ਦੁਆਰਾ ਐਲ-1 ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਵਾਬਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ 17.2.2016 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਨੁਬੰਧ P.2 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਤੱਕ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਮੰਗੇ ਗਏ ਹਨ।

(3) 2016 ਦੇ ਸੀ.ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. ਨੰ. 5593 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੁਝ ਤੱਥ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਰਚ 2016 ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਨੇ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਪਣੀ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਪਿਛਲੀ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ, ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਉਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸਾਲ 2016-17 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੇ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ

(*As per Kumar Mittal, J.*)
ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਆਯਾਮ ਜੋੜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ L-1 ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਬਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (IMFL) ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਥੋਕ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹੈ। ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਲਾਜ਼ 2.14 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"ਕਲਾਜ਼ 2.14

- i) ਇਸ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ ਬਿਨੈਕਾਰ ਲਈ ਨਿਰਮਾਣ ਇਕਾਈ ਤੋਂ ਅਥਾਰਟੀ/ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।
- ii) ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ /ਕੰਪਨੀ/ ਫਰਮ/ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ/ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।
- iii) ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ/ਕੰਪਨੀ/ਫਰਮ/ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੋਟਰ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਈਵਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਲਡਿੰਗ, ਸਹਾਇਕ, ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕੰਪਨੀ, ਪੂਰੀ/ਅੰਸ਼ਕ ਮਲਕੀਅਤ /ਵਿੱਤੀ/ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਫਰਮ/ਕੰਪਨੀ।
- iv) L-1A ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ IMFL (ਬੀਅਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਵਾਈਨ, RTD ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਥਿਤ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ L-1 ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚੇਗਾ।
- v) ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਐਲ-1 ਏ (ਆਈ ਐਮਐ ਫਾਐਲ) ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ 2.50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰਕਮ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜੋੜਿਆ/ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਧੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਐਲ-1 ਥੋਕ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਲ-1 ਏ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਲ-1 ਲਾਇਸੈਂਸ ਧਾਰਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਐਲ-1 ਏ ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਭਾਵ ਸਾਲ ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। 2016-17। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ। ਚੱਢਾ ਗਰੁੱਪ, ਮਲਹੋਤਰਾ ਗਰੁੱਪ, ਡੋਡਾ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਏ.ਡੀ. ਗਰੁੱਪ ਜੋ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਲ-1 ਏ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ। ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤ. ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਬਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਐਕਟ ਅਤੇ

(*Ajay Kumar Mishra, J.*)
ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਬਿਨਾਂ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਰਗੀਕਰਣ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਕੌਣ ਹੈ ਅਤੇ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਜਾਂ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸਦੇ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ IMFL L-1A ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਸੰਖਿਆ ਤਿੰਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬੀਅਰ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ L-1A ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹੋਣਗੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦਾ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜੇ ਵੀ ਅੱਗੇ, ਸਿਰਫ਼ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੀ ਦੂਰੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਤੀ 17.3.2016 ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੋਟਿਸ ਕਮ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ, ਅਨੁਸੂਚੀ P.2 ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਪਰ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ.

(4) ਵਧੀਕ ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੁਆਰਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 3 ਲਈ ਅਤੇ ਤਰਫ਼ੋਂ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਲ-1 ਏ ਲਾਇਸੰਸ ਸਾਲ 2011 ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। 1956 ਦੇ ਨਿਯਮ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੋਧ ਇਹ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਐਲ-1 ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਵੀ ਨਿਰਮਾਤਾ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਐਲ-1 ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਐਲ-1 ਏ ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਖਰੀਦਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਹੁਣ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾ L-1A ਲਾਇਸੰਸ ਦੇਣ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ L-1A ਲਾਇਸੰਸਧਾਰੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਾਤਾ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਥੋਕ ਲਈ ਦੂਜੇ ਲਾਇਸੰਸ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣਗੇ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ, ਇੱਕ L-1 ਲਾਇਸੰਸਧਾਰੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ L-1A ਲਾਇਸੰਸ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸਨੂੰ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ L-1A ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕੀ ਪੱਖਪਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਨੀਤੀ ਐਕਟ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਹਾਤੇ 'ਤੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

(5) ਵਧੀਕ ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਮਿਤੀ 5.4.2016 ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਵੀ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਐਲ-1 ਏ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(6) ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

(7) ਇਹਨਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ:-

(Ajay Kumar Mittal, P.)

a) ਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ?

b) ਕੀ ਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪੀਣ ਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਘੋਰਾ?

c) ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ L-1A ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਜੋੜੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 2.14 ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼, ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੈ?

(8) ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਮੈਰਾਥਨ ਬੇਨਤੀਆਂ ਲਈ ਮੁੱਦੇ (ਸੀ) ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: -

i)) ਕੀ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਵੈਧ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨੀਤੀ 13.3.2016 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਰਾਬ ਆਬਕਾਰੀ ਨਿਯਮ, 1956 ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੈਂਸ 1 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ- 23.3.2016 ਨੂੰ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਏ?

ii) ਕੀ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 2016-17 ਦੀ ਧਾਰਾ 2.14 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ii) ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਟਿਕਾਉ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ?

(9) ਅੰਕ ਨੰਬਰ 1 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਮਲਾ ਹੁਣ ਇਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੀਵਿਯਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਫ.ਐਨ ਬੈਸਾਨਾ ¹, ਕੂਵਰਜੀ ਬੀ. ਭਰੂਚਾ ਬਨਾਮ ਆਬਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਅਜਮੇਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ², ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐੱਨ. ਕਿਦਵਈ, ਪਹਾੜੀ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਸ਼ਿਲਾਂਗ ³, ਨਗੋਂਦਰ ਨਾਥ ਬੋਰਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰ

ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਅਪੀਲ, ਅਸਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ⁴ ਅਤੇ ਅਮਰ ਚੰਦਰ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਨਾਮ ਆਬਕਾਰੀ ਦੇ ਕੁਲੈਕਟਰ, ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ ⁵ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਪਾਰਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸਭਿਅਕ ਸਮਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। . ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ

1(1951) 2 SCR 682

2 ਏਆਈਆਰ 1954 ਐਸਸੀ 220

3(1957) 1 SCR 295

4(1958) 1 SCR 1240

5(1973) 1 SCR 533

ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ।

(10) ਹਰ ਸ਼ੰਕਰ ਬਨਾਮ ਡਿਪਟੀ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਐਂਡ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ⁶, ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਰਾਜ ਕੋਲ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ:-

"58. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਬਲਸਾਰਾ ਦੇ ਕੇਸ, ਕੂਵਰੀ ਦੇ ਕੇਸ, ਕਿਦਵਈ ਦੇ ਕੇਸ, ਨਗੋਂਦਰ ਨਾਥ ਦੇ ਕੇਸ, ਅਮਰ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਆਰਐਮਡੀਸੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਹਰੀਨਾਰਾਇਣ ਜੈਸਵਾਲ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਨਸ਼ੀਰਵਰ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ, ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ-ਇਸ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਸਟੋਰੇਜ, ਨਿਰਯਾਤ, ਆਯਾਤ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। (ਪੰਨਾ 538)। ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਹੈ। (ਪੰਨਾ 539, 540, 541)।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਈ ਖੇਡੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ 7 ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕਿ ਕੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਾਂਹ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ: -

"60. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(Ajay Kumar Mittal, I.)

(a) ਆਰਟੀਕਲ 19(1) ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਯੋਗ ਹਨ। ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 19 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਤੋਂ (6) ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ 19(1) (a) ਤੋਂ (g) ਨੂੰ, ਇਸ ਲਈ, ਉਕਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੂਜੇ ਸਭਿਅਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਤੋਂ (6) ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(b) ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿੱਤੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿੱਤੇ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਪੇਸ਼ੇ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਭਿਅਕ ਸਮਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਘਿਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹਨ, ਭਾਵ, ਵਾਧੂ ਵਪਾਰਕ, (ਵਪਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ)।

(c) ਪੀਣ ਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਡਰਿੰਕ ਹੈ ਜੋ ਸਿਹਤ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਾਧੂ ਵਪਾਰਕ ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(d) ਧਾਰਾ 47 ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ, ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਿਕਿਤਸਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 47 ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਕੋਲ ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਵਿਕਰੀ, ਕਬਜ਼ੇ, ਵੰਡ ਅਤੇ ਖਪਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਜੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਪਤ ਦਾ ਇੱਕ ਖਤਰਨਾਕ ਵਸਤੂ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 47 ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸਿਵਾਏ ਜਦੋਂ ਇਹ ਚਿਕਿਤਸਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਅਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(e) ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਕਬਜ਼ੇ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਜੋਂ ਵੰਡਣ ਲਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਸ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਏਜੰਸੀ ਵਿੱਚ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਾਈਸੈਂਸ ਵੀ ਵਸੂਲ ਕੇ ਵੇਚ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੀਸ ਅਜਿਹਾ ਆਰਥੀਕਲ 19(6) ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(f) ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਦੁਬਾਰਾ, ਰਾਜ ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਵਪਾਰਕ ਹਨ। ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਫਿਰ ਦੋਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੇਖ ਦੇ ਅਧੀਨ 19(6) ਜਾਂ ਹੋਰ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਤੱਕ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਤੱਕ ਵਧਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੇਚੇ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ।

(g) ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜੋ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ। ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ.

(h) ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਮਾਲੀਏ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤਰੀਕਾ ਪੱਖਪਾਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

(i) ਰਾਜ ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ

47 ਇਸ ਦੇ ਸੇਵਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਅਜਿਹਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਖਪਤ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤ੍ਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(j) ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਰਾਜ ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਜਾਂ ਫੀਸ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਤਪਾਦਨ, ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਆਮਦਨ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਕਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਲਈ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਫੀਸਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਮਾਲੀਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਅੰਜਿਤ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਮਦਨ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਫੀਸਾਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਹੀ ਹੈ।

(k) ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਂ ਅਲਕੋਹਲ ਵਾਲੇ ਚਿਕਿਤਸਕ ਅਤੇ ਟਾਇਲਟ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 19(6) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਉੱਤੇ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(l) ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਲਕੋਹਲ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਪਰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19(6) ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(m) ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਲਕੋਹਲ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਂ ਅਲਕੋਹਲ ਵਾਲੇ ਚਿਕਿਤਸਕ ਅਤੇ ਟਾਇਲਟ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਲਈ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

(11) ਮੈਸਰਜ਼ ਉਗਰ ਸ਼ੂਗਰ ਵਰਕਸ ਲਿਮਿਟਿਡ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ

ਅਤੇ ਹੋਰ 8 2000-01 ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਬਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (IMFL) ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬ੍ਰਾਂਡਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਵਿਕਰੀ ਅੰਕੜੇ (MSF) ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉੱਠੇ। ਫਾਰਮ L-1 ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14, 16 ਅਤੇ 19(1)(g) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੁਬਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਵਰਗੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:-

"ਖੇਦੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀਜ਼, [1995] 1 SCC 574 ਵਿੱਚ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਮਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੇਡੇ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਕੇਸ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ, ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਵਪਾਰਕ (ਵਪਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ) ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 47 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸੇਵਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਕਿ ਸਿਹਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਕਬਜ਼ੇ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਜੋਂ ਵੰਡਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਏਜੰਸੀ ਵਿੱਚ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਲਡਿੰਗ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 60 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਬੰਧ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (e) ਅਤੇ (f) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ, ਸੀਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਨਾਹੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਧਾਰਾ 19 ਦੀ ਧਾਰਾ (6) ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼੍ਰੀ ਗਾਂਗੁਲੀ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਧਾਰਾ 19(1)(g) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਆਰਟੀਕਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਓ

19(6) ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਉਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ (ਈ) ਵਿੱਚ, ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਏਜੰਸੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਏਕਾਧਿਕਾਰ " ਧਾਰਾ 19(6) ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੀ" ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ (ਐਫ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ " ਧਾਰਾ 19(6) ਜਾਂ ਹੋਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋਵੇਂ" ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ), (ਸੀ), (ਡੀ), (ਈ) ਅਤੇ (ਐਫ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਿਲਟਰੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਫੈਸਲਾ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਹਰ ਸ਼ੰਕਰ, [1975] 1 SCC 737 ਵਿੱਚ ਹੋਲਡਿੰਗ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 19(1)(g) 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਦਲੀਲ ਬੇਕਾਰ ਹੈ।"

(Ajay Kumar Mittal J.)
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਟਾ ਕੀਆ ਗਿਆ:-

"15. ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਸ ਨਿਪਟ ਗਈ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਦਲੀਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਪਗਨਡ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਤ ਹੈ। 19(1)(g) ਬਿਲਕੁਲ ਥਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(12) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਰੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (26 ਮਾਰਚ 2010 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ.ਡਬਲਯੂ.ਪੀ. ਨੰਬਰ 1636) ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਰਾਬ ਨੀਤੀ ਇੱਕ ਵੈਧ ਨੀਤੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ 'ਤੇ 20% ਵਾਧੂ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ:-

"25. ਹਰ ਸ਼ੰਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਬਨਾਮ ਡਿਪਟੀ ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਆਦਿ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1975 ਐਸ.ਸੀ. 1121 ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਡੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਅਰਥਾਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐੱਫ.ਐੱਨ ਬਲਸਾਰਾ , ਏਆਈਆਰ 1951 ਐਸਸੀ 318 ਅਤੇ ਕੂਵਰਜੀ ਬੀ ਭਰੂਚਾ ਵੀ.ਆਬਕਾਰੀ ਕਾਮ. ਅਤੇ ਚੀਫ ਕਮਰ. , ਅਜਮੇਰ , ਏਆਈਆਰ 1954 ਐਸਸੀ 220, ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਏ.ਐਨ. ਕਿਦਵਈ ਏਆਈਆਰ 1957 ਐਸਸੀ 414, ਨਗਿੰਦਰ ਨਾਥ ਵੇਰਾ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹਿਲਸ ਡਿਵੀਜ਼ਨ, ਏਆਈਆਰ 1958 ਐਸਸੀ 398, ਅਮਰ ਚੰਦਰ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਬਨਾਮ ਆਬਕਾਰੀ ਦੇ ਕੁਲੈਕਟਰ, ਸਰਕਾਰ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ , ਏਆਈਆਰ 1972 ਐਸਸੀ 1863, ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਬਨਾਮ , AIR 1957 SC 699, ਦਾ ਰਾਜ ਉੜੀਸਾ ਬਨਾਮ ਹਰੀਨਾਰਾਇਣ ਜੈਸਵਾਲ , ਏਆਈਆਰ 1972 ਐਸਸੀ 1816 ਅਤੇ ਨਸ਼ੀਰਵਰ ਆਦਿ ਬਨਾਮ ਐਮਪੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਏਆਈਆਰ 1975 ਐਸਸੀ 360 ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(a) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਖੇਡੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ ਕਰਨਾਟਕ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1995)1 SCC 574 ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸੌਦੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਸਾਰੇ

(Ajay Kumar Misal v.)

ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:

(b) . ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(a) ਆਰਟੀਕਲ 19(1) ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਯੋਗ ਹਨ। ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 19 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਤੋਂ (6) ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਇਸ ਲਈ 19(1) (a) ਤੋਂ (g) ਨੂੰ ਉਕਤ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੂਜੇ ਸਭਿਅਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (2) ਤੋਂ (6) ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

(b) ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿੱਤੇ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿੱਤੇ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਸੇ ਪੇਸ਼ੇ, ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਭਿਅਕ ਸਮਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਘਿਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹਨ, ਭਾਵ, ਵਾਧੂ ਵਪਾਰਕ, (ਵਪਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ)।

(c) ਪੀਣ ਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਡਰਿੰਕ ਹੈ ਜੋ ਸਿਹਤ ਲਈ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਵਾਧੂ ਵਪਾਰਕ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

(14) ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਜੋ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19(1) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ (2) ਤੋਂ (6) ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘੇਰੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ 19 . ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19(1)(a) ਤੋਂ (g) ਤੱਕ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ (2) ਤੋਂ (6) ਵਿੱਚ ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। 19. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਪਾਰਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਜਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜੋ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਾਗਰਿਕ ਅਜਿਹੀਆਂ

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੀਣ ਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(15) ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਲਈ ਇਸਤਿਹਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਅੰਕ ਦੇ ਨਾਲ ਓਵਰਲੈਪਿੰਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਚ ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਐਮਪੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਨੰਦਲਾਲ ਜੈਸਵਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ 9 ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਇਸ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਦੀ ਸਖਤੀ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

"ਇਸਦੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਕੋਲ ਨਸ਼ਿਆਂ, ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ, ਭੰਡਾਰਨ, ਨਿਰਯਾਤ, ਆਯਾਤ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੁਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜ ਧਾਰਾ ਦੀ ਸਖਤੀ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। 14. ਇਹ ਮਨਮਾਨੇ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮਿੱਠੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ 5 ਤੋਂ 11 ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਉਸ ਆਰਟੀਕਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।"

In *Khoday Distilleries Ltd. and Others v. State of.* ਵਿੱਚ ਕਰਨਾਟਕ ਅਤੇ ਹੋਰ [(1995) 1 SCC 574], ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੀਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਚੋੜ ਕੀਤਾ:

"60. (ਜੀ) ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਯੋਗ ਹਨ।"

(16) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ

ਹੋਰ *(Ajay Kumar Mittal, J.)* ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਠੇਕੇ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਾਂਟ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਨਤਕ ਰਿਕਾਰਡਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਤ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ: -

"16. ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਕਠੋਰਤਾ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੇ ਜਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਸ਼ਰਾਬ ਜਾਂ ਅਵਾਰਡ ਦੇਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਆਪਹੁਦਰੇ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਬਦਨਾਮ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗਾੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੀ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਦੀ ਹੈ।

17. ਹਰ ਸ਼ੰਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਦਿ ਬਨਾਮ ਡਿਪਟੀ ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਦਿ, ਏਆਈਆਰ 1975 ਐਸਸੀ 1121 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੋਖਿਆ ਗਿਆ:

-

"53. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਸਲ ਸਥਿਤੀ ਬਲਸਾਰਾ ਦੇ ਕੇਸ 1951 SCR 682 = (AIR 1951 SC 318); Cooverjee's case 1954 SCR 873 = (AIR 1954) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧਤ ਹੈ। ਐਸਸੀ 220; ਕਿਦਵਈ ਦਾ ਕੇਸ 1957 ਐਸਸੀਆਰ 295 = (ਏਆਈਆਰ 1957 ਐਸਸੀ 414); ਨਗੋਂਦਰ ਨਾਥ ਦਾ ਕੇਸ 1958 ਐਸਸੀਆਰ 1240 = (ਏਆਈਆਰ 1958 ਐਸਸੀ 398); ਅਮਰ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਦਾ ਕੇਸ (1973) 1 ਐਸਸੀਆਰ 1957 ਐਸਸੀ 413 = (ਏਆਈਆਰ 1957 ਐਸਸੀ 413) ਡੀਸੀ ਕੇਸ 1957 ਐਸਸੀਆਰ 874 = (ਏਆਈਆਰ 1957 ਐਸਸੀ 699) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰੀਨਾਰਾਇਣ ਜੈਸਵਾਲ ਦੇ ਕੇਸ (1972) ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ 3

(Ajay Kumar Mittal

4) = (ਏਆਈਆਰ 1972 ਐਸਸੀ 1816) ਅਤੇ ਨਸ਼ੀਰਵਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਏਆਈਆਰ 1975) ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ SC ਜਾਂ 36a ਹੈ। ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ। ਰਾਜ, ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਸਟੋਰੇਜ, ਨਿਰਯਾਤ, ਆਯਾਤ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਨਿਹਿਤ ਹਨ। ਰਾਜ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ....."

ਐਮਪੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ, ਬਨਾਮ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੈਸਵਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਆਦਿ, ਏਆਈਆਰ 1987 ਐਸਸੀ 251, ਪੈਰਾ 32 ਅਤੇ 33 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

"32..ਹੁਣ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਹਰ ਸ਼ੰਕਰ ਵੀ. ਉਪ ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (1975) 3 SCR 254 : (AIR 1975 SC 1121) ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਕੋਲ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਾਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ।

ਨਿਰਮਾਤਾ, ਸਟੋਰੇਜ, ਨਿਰਯਾਤ, ਆਯਾਤ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਸਖਤੀ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਮਨਮਾਨੇ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਮਿੱਠੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੰ. 5-11 ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਰਾਬ ਬਣਾਉਣ ਜਾਂ ਵੇਚਣ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਉਸ ਆਰਟੀਕਲ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

33. ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਾਂਟ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ

(Ajay Kumar Mittal - 6)

ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ। ਅਦਾਲਤ, ਵਸਤੂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ, ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਕਸ਼ਾਂਸ਼ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੋਂ ਅਦਾਲਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਜਾਂ ਬਦਨਾਮੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ 14 ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਆਰ ਕੇ ਗਰਗ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, (1982) 1 SCR 947 : (AIR 1981 SC 2138)। ਅਸੀਂ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਧਰਮ ਆਦਿ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਥਕਾਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਸਟ੍ਰੈਟ ਜੈਕਟ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੁਆਰਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ, ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ, ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਖੇਡ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਫਰੈਂਕਫਰਟਰ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਮੋਰੇ ਬਨਾਮ ਡੋਡ, (1957) 354 US 457 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ:

"ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਵੈ-ਸੰਜਮ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜੋ ਵਿਧਾਨਿਕ ਫੈਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰਤਾ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ, ਗਲਤੀ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ, ਮਾਹਰਾਂ ਦੇ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਟਕਰਾਅ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਗਤ ਵੱਕਾਰ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ।"

ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ

(Ajay Kumar Mittal)

ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਿਕ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ 'ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਵਿਧੀ' ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ, ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਖ਼ਤ 'ਪਹਿਲ' ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਟ੍ਰੈਟ ਜੈਕਟ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੂੰ "ਜੋੜਾਂ" ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮਾਪ ਜਾਂ 'ਖੇਡਣਾ' ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ" ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਟਰੋਪੋਲਿਸ ਥੀਏਟਰ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਸ਼ਿਕਾਰੋ ਸਟੇਟ, (1912) 57 ਐਲ ਐਡ 730 ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ "ਵਿਹਾਰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, , ਤਰਕਹੀਣ, 56 ਵਿੱਚੋਂ 20 ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਵੀ। ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵੀ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਮਝਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਕਲਪ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਸਾਡੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਰਮੀਅਨ ਬੇਸਿਨ ਏਰੀਆ ਰੇਟ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, (1968) 20 L Ed (2d) 312, ਵਿਵਹਾਰਕ ਸਮਾਯੋਜਨ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜੋ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤਾਂ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਜਾਂ ਸਮਝਦਾਰ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਤਾਂ ਹੀ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਹੁਦਰਾ, ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਇਰਾਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "

ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਖੋਡੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ , (1995) 1 SCC 574, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰਾ 62, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

"62. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਵਾਧੂ ਵਪਾਰਕ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਏਕਾਧਿਕਾਰ। ਰਾਜ ਅਜਿਹੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੇ.ਕੇ.ਨਰੂਲਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਵਿਚਾਰ ਕੇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਸਿੱਥੋਟਿਕਸ ਐਂਡ ਕੋਮੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਿਟਡ ਵਿੱਚ ਵੀ। ਕੇਸ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਦਾ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਦੇਵਨਸ ਮਾਡਰਨ ਬਰੂਅਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟਡ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, (2004) 11 SCC 26. ਇਹ ਪੈਰਾ 113 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:-

"ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 301 ਅਤੇ 304 (ਏ) ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵੱਲ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਆਯਾਤ ਫੀਸ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਸੰਭੋਗ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ 'ਅਧਿਕਾਰ' ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵੱਖ ਹੋਣ ਲਈ ਵਸੂਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਲੇਵੀ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਫੀਸ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਉਪਯੋਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਹਰ ਸ਼ੰਕਰ ਬਨਾਮ Dy. ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (AIR 1975 SC 1121 ਅਤੇ ਪੰਨਾ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (1975 (2)

SCC 633)। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਜਾਂ ਫੀਸ ਹੈ। ਧਾਰਾ 301-304 ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲਈ ਬ੍ਰੈਜ਼ਹੋਲਡ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵੀ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਲਈ ਧਾਰਾ 301-304 ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਿਰਣੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ, ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਭੋਗ ਲਈ ਅਯੋਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਆਰ.ਐਮ.ਡੀ ਚਮਾਰਬਾਗਵਾਲਾ (AIR 1957 SC 699), ਹਰ ਸ਼ੰਕਰ ਕੇਸ, ਸਤ ਪਾਲ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ [(1979) 4 SCC 232]). ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 301-304 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਧਾਰਾ 301-304 ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਲਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਪੀਟੀਆਰ ਐਕਸਪੋਰਟਸ (ਮਦਰਾਸ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰ. ਲਿਮਿਟਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1996) 5 SCC 268, ਮਾਨਯੋਗ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ

(Ajay Kumar Minal, Jc)

ਪਰਾ 5 ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਨੀਤੀ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜੇਕਰ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ: -

"5. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇਗੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਸ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਜ਼ੀ। ਪੂਰਵ ਫੈਸਲਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਖੇਡਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਤ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਕੀਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਯਾਤ ਜਾਂ ਆਯਾਤ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਜਾਂ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਿਹਿਤ ਜਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

MEE ਜਾਂ NQE 'ਤੇ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਪਿਛਲੀ ਨੀਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੇ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਇਸ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ 56 ਵਿੱਚੋਂ 23 ਜਾਇਜ਼ ਉਮੀਦਾਂ ਦੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ।"

ਆਮ ਕਾਰਨ ਵਿੱਚ, ਏ ਰਜਿਸਟਰਡ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ , ਏਆਈਆਰ 1999 ਐਸਸੀ 2979, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

43. ਠੇਕੇ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸਰਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ, ਬੇਇਨਸਾਫੀ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਤਰਕਹੀਣਤਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਟਾਟਾ ਸੈਲੂਲਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (1994) 6 SCC 651 : AIR 1996 SC 11 : (1994 AIR SCW 3344)। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇਣ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਜਾਂ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੰਨਾ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਪਾਅ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਸਿਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। (ਵੇਖੋ: ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਗਰਵਾਲ v. ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (1977) 3 SC 457: (1977) 3 SCR 249: AIR 1977 SC 1496)। ਪਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਨਮਾਨੇ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬ ਫੈਸਲੇ ਵੀ ਰਿੱਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਸਟੇਟ ਫਾਈਨੈਂਸ਼ੀਅਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ v. ਲੋਟਸ ਹੋਟਲਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ, (1983) 3 ਐਸਸੀਸੀ 379 : ਏਆਈਆਰ 1983 ਐਸਸੀ 848। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਵੇਖੋ: ਸਹਾਇਕ ਆਬਕਾਰੀ ਕਾਮਰੇਡ. v. Issac ਪੀਟਰ, (1994) 4 SCC 104 : (1994) 2 SCR 67: (1994 AIR SCW 2616)। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ 56 ਵਿਚੋਂ 24 ਦਾ ਫਰਜ਼ ਵੀ ਮਹਾਬੀਰ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਸੀ ਆਟੋ ਸਟੋਰ ਬਨਾਮ ਇੰਡੀਅਨ ਆਇਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (1990) 1 SCR 818 : (1990) 3 SCC 752 : AIR 1990 SC 1031 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ EP Royappa ਬਨਾਮ TN ਰਾਜ, (1974) 2 SCR 348 : (1974) 4 SCC : ਏਆਈਆਰ 1974 ਐਸਸੀ 555; ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ; (1978) 1 SCC 248: (1978) 2 SCR 621: AIR 1978 SC 597; ਅਜੈ ਹਸੀਆ ਬਨਾਮ ਖਾਲਿਦ ਮੁਜੀਬ ਸਹਿਰਾਵਰਦੀ; (1981) 1 SCC 722: (1981) 2 SCR 79: AIR 1981 SC 487, ਰਮਨਾ ਦਯਾਰਾਮ ਸ਼ੈਟੀ ਬਨਾਮ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਅਰਪੋਰਟ ਅਥਾਰਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 1979 ਐਸਸੀ 1628 ਅਤੇ ਦਵਾਰਕਾਦਾਸ ਮਾਰਫਤੀਆ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਬਨਾਮ ਟਰੱਸਟੀਜ਼ ਬੋਰਡ ਪੋਰਟ ਆਫ ਬੰਬੇ, (1989) 3 SCC 293 : (1989) 2 SCR 751 : AIR 1989 SC 16421"

(17) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਠੇਕੇ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਉਪਬੰਧ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰ।

(18) ਤੀਸਰੇ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ,

ਇਸਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 58 ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59 ਵਿੱਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:-

"59. ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ। - ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(a) ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ, ਸਪਲਾਈ, ਸਟੋਰੇਜ਼ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ:-

(i) ਅਜਿਹੇ ਵਸਤੂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ, ਸਪਲਾਈ, ਸਟੋਰੇਜ਼ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਾਨ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ, ਨਿਰਮਾਣ, ਤਬਦੀਲੀ, ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ, ਨਿਗਰਾਨੀ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫਿਟਿੰਗ, ਉਪਕਰਣ, ਉਪਕਰਣ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰ;

(ii) ਭੰਗ ਦੇ ਪੌਦੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਪੌਦੇ ਦੇ ਸਵੈ-ਚਾਲਤ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ।

(iii) ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਤਾਰੀ ਦੀ ਡਰਾਇੰਗ ਦੀ ਟੇਪਿੰਗ।

(b) ਵਿਕਰੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ;

(c) ਕਿਸੇ ਵੇਅਰਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੋਦਾਮ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਜਾਂ ਬਰੂਅਰੀ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ।

(d) ਫੀਸਾਂ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਇਸੈਂਸ, ਪਰਮਿਟ ਜਾਂ ਪਾਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਫੀਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ;

(e) ਕਿਸੇ ਵੀ ਡਿਊਟੀ ਜਾਂ ਫੀਸ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ;

(f) ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ, ਅਧੀਨ ਪਾਬੰਦੀਆਂ, ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਲਾਇਸੈਂਸ, ਪਰਮਿਟ ਜਾਂ ਪਾਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ: -

(i) ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਜਾਂ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ;

(ii) ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਮਨਾਹੀ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸਸ਼ੁਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸਸ਼ੁਦਾ ਵਿਕਰੇਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉੱਚ ਤੋਂ ਘੱਟ ਤਾਕਤ ਤੱਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਕਮੀ।

(Ajay Kumar, Mutual, I)

(iii) ਉਹ ਤਾਕਤ ਜਿਸ 'ਤੇ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਵੇਚਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;

(iiia) ਲਾਇਸੈਂਸਸ਼ੁਦਾ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਜਾਂ ਵੱਧ ਕੀਮਤ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ;

(iv) ਨਕਦੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ;

(v) ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਵੀ ਲਾਇਸੈਂਸਸ਼ੁਦਾ ਅਹਾਤਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਹਾਤੇ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ;

(vi) ਅਹਾਤੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਹਾਤੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਨੋਟਿਸ;

(vii) ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦਾ ਫਾਰਮ ਅਤੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਧਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਾਪਸੀ; ਅਤੇ

(viii) ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਜਾਂ ਨਿਯਮ;

(g) (i) ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ

(ii) ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ;

(iii) ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;

(h) ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਅਯੋਗ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ ਜਾਂ ਹੋਰ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ;

(i) ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਸਮਾਨ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨਾ;

(j) ਲੀਜ਼ਾਂ, ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ, ਪਰਮਿਟਾਂ ਜਾਂ ਪਾਸਾਂ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਲਈ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਰਕਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ।"

(19) ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 59 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੁਆਰਾ, ਵਿੱਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ "ਫੀਸਾਂ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਇਸੈਂਸ, ਪਰਮਿਟ ਜਾਂ ਪਾਸ ਆਦਿ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਫੀਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ।" ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59(ਡੀ) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਰਾਬ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਿਯਮ, 1956 (ਸੋਧਿਤ ਲਈ, ਨਿਯਮ") ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ 1 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਰਣੀ ਹੈ

ਜਿਥੇ (ਜਿਥੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ), ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਉਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਰਣੀ ਦਾ ਭਾਗ I ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ 24 ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਫੀਸ ਦੀ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 25 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਫੀਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਰਕਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ 35 ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਇਸੈਂਸ ਯੂਨਿਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਫੀਸ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ 36 ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮ. ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:-

"ਨਿਯਮ 24. ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਫੀਸਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ:-

- a) ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਫੀਸ;
- b) ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੀ ਫੀਸ; ਅਤੇ
- c) ਨਿਲਾਮੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਫੀਸ; ਅਤੇ
- d) ਟੈਂਡਰ ਫੀਸ;

ਨਿਯਮ 25: (1) ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਫੀਸ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਰਕਮ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗੀ:-

ਸ੍ਰ. ਨੰ.	ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਕਿਸਮ	ਸਾਲਾਨਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ ਦੀ ਦਰ (ਰੁਪਏ)	ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਦਰ (ਰੁਪਏ)
1.	L-1 (ਗ੍ਰਾਂਟ ਅਤੇ ਨਵਿਆਉਣ)	<u>30,00,000</u>	<u>15,000</u>
2.	ਐਲ-1 ਏ	<u>12,00,000</u>	
	50000 ਕੇਸਾਂ ਤੱਕ ਵਿਕਰੀ	<u>18,00,000</u>	<u>15000</u>
	ਤੋਂ ਵਿਕਰੀ 50001 ਤੋਂ 75000 ਕੇਸ	<u>1,00,00,000</u>	<u>15000</u>
	75001 ਤੋਂ 100000 ਕੇਸਾਂ ਤੱਕ ਵਿਕਰੀ		<u>15000</u>
	L-1 A ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ BIO ਬ੍ਰਾਂਡਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ		
	ਐਲ-1 ਏ		

(Ajay Kumar Mittal, J.)

(i) ਤੱਕ ਦੀ ਵਿਕਰੀ 1000 ਕੇਸ	2,00,000	15000
(ii) 1001 ਤੋਂ 50000 ਤੱਕ ਵਿਕਰੀ ਕੇਸ	5,00,000	15000

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

35. (1) ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਲਾਇਸੈਂਸ ਇੱਕ ਲਾਇਸੈਂਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇ ਕੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਫੀਸ 'ਤੇ ਗ੍ਰੇਟ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ: -

(2) XXXXXXXXXXXXXXX ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਯੂਨਿਟ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਜ਼ੋਨ ਵਿੱਚ 50 ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਚਾਹੇ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੈਂਸ ਯੂਨਿਟਾਂ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੇਂਡੂ ਵਿੱਚ

ਖੇਤਰਾਂ, ਹਰੇਕ ਲਾਇਸੈਂਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟ ਜਾਂ ਸਮੂਹ ਲਈ ਸੀਮਾ 100 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

XXXXXXXXXXXX

36. ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ: ਨਿਯਮ 35 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ: -

-

(1) ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੀਆਂ;

(2) ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕਿਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ ਸਹਾਇਕ ਆਬਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏ.ਈ.ਟੀ.ਸੀ. ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ), ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ (www.pextax.com) ਤੋਂ ਵੀ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਕ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣਗੇ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਯੂਨਿਟ/ਸਮੂਹ/ਜ਼ੋਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਬੈਂਕ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਵੇਗੀ:-

(i) ਇੱਕ ਲਾਇਸੈਂਸਿੰਗ ਯੂਨਿਟ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ ਦੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ	ਰੁ. 15,000/- ਰੁਪਏ ਤੱਕ। 2 ਕਰੋੜ
(ii) ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ ਦੀ ਇਕਾਈ ਦਾ ਜ਼ੋਨ/ਸਮੂਹ। 4 ਕਰੋੜ।	ਰੁ. 25,000/-
(iii) ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ ਦੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ੋਨ/ਸਮੂਹ ਰੁਪਏ ਤੱਕ। 6 ਕਰੋੜ।	ਰੁ. 35,000/-

(Ajay Kumar Mittal, J.)

(iv) ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ ਦੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ੋਨ/ਸਮੂਹ ਰੁਪਏ ਤੱਕ। 8 ਕਰੋੜ।	ਰੁ. 45,000/-
(v) ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ ਦੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ੋਨ/ਸਮੂਹ ਰੁਪਏ ਤੱਕ। 10 ਕਰੋੜ।	ਰੁ. 55,000/-
(vi) ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ ਦੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ੋਨ/ਸਮੂਹ ਰੁਪਏ ਤੱਕ। 10 ਕਰੋੜ।	ਰੁ. 70,000/-

ਫੀਸ ਵਾਪਸੀਯੋਗ ਜਾਂ ਵਿਵਸਥਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕੋਈ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਟ ਦਾ ਡਰਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਫੀਸ ਦੀ ਰਕਮ ਸਬੰਧਤ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ

ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਫੀਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀ. ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕੁੱਲ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਹ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਕਾਸ ਫੰਡ ਐਕਟ, 2014 (2015 ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਗਠਿਤ ਵਿਕਾਸ ਫੰਡ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਿਨੈ-ਪੱਤਰ ਫਾਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਭਾਵ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਟ ਦੀ ਸਲਿੱਪ ਅਤੇ ਰਸੀਦ 'ਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ।

ਨਿਯਮ 38 "ਇਸ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਿਯਮ 37 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰੇਕ ਅਧੀਨ ਨੋਟ ਕੀਤੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

"(e) ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਬਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ, ਬੀਅਰ, ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਪੀਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ (ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਦਰਾਮਦ) ਖਰੀਦੇਗਾ।"

"(1-A) (i) ਭਾਰਤੀ ਬਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (ਬੀਅਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ), ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਪੀਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਥੋਕ ਠੋਕੇ ਲਈ ਫਾਰਮ L-1A (IMFL) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲਾਇਸੈਂਸ ਸਿਰਫ L-1 ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਨੂੰ, ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ, ਬੋਟਲਿੰਗ ਪਲਾਂਟਾਂ ਅਤੇ ਵਾਈਨਰੀਆਂ (IMFL, ਵਾਈਨ ਅਤੇ RTD ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਯੂਨਿਟਾਂ) ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ:

(a) ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ, ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ, ਬੋਟਲਿੰਗ ਪਲਾਂਟਾਂ ਅਤੇ ਵਾਈਨਰੀਆਂ (IMFL, ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਆਰ.ਟੀ.ਡੀ. ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਯੂਨਿਟਾਂ) ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਬਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (ਬੀਅਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ), ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਪੀਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਰੀਦਣਗੇ ਅਤੇ L-1 ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣਗੇ। ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ;

(b) ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਨਿਰਮਾਣ ਯੂਨਿਟ/ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤੀ/ਅਥਾਰਟੀ

(Ajay Kumar Mittal J.)
ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

(c) ਨਿਰਮਾਣ ਇਕਾਈ/ਕੰਪਨੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ/ਕੰਪਨੀ/ਫਰਮ/ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ/ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ/ਜਾਰੀ ਕਰੇਗੀ;

(d) ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਯੂਨਿਟ/ਕੰਪਨੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ/ਕੰਪਨੀ/ਫਰਮ/ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗੀ ਜੇ/ਜੇ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਯੂਨਿਟ/ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ ਭਾਵ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਨਿਰਮਾਣ ਯੂਨਿਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਮੋਟਰ/ਡਾਇਰੈਕਟਰ/ਸਾਥੀ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। /ਕੰਪਨੀ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਹੋਲਡਿੰਗ, ਸਹਾਇਕ ਕੰਪਨੀ, ਪੂਰੀ/ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਕੰਪਨੀ

ਮਲਕੀਅਤ/ਵਿੱਤੀ/ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਫਰਮ/ਕੰਪਨੀ; (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

(e) ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਰਸੀਦਾਂ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਖਾਤੇ ਰੱਖੇਗਾ;

(f) ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੋੜ-ਭੰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ;

(g) ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਨੂੰ ਪਰਿਸਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਬਕਾਰੀ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਆਬਕਾਰੀ ਦਫਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(h) ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਨੂੰ ਅਹਾਤੇ 'ਤੇ ਸੀਸੀਟੀਵੀ ਕੈਮਰੇ ਲਗਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

(ii) L1-A (BIO) ਸਿਰਫ L-1 ਅਤੇ L-1B ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਯਾਤ ਕੀਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (BIO ਬ੍ਰਾਂਡ) ਦੀ ਹੋਲ ਸੇਲ ਵੇਂਡ, ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕਸਟਮ ਬਾਂਡ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (BIO ਬ੍ਰਾਂਡ) ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ;

(a) ਸਿਰਫ L-1A (IMFL) ਲਾਇਸੰਸ ਧਾਰਕ ਹੀ ਇਸ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(iii) L-1A (ਬੀਅਰ) ਬੀਅਰ ਦੀ ਹੋਲ ਸੇਲ ਵੇਂਡ, L-1 ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਬਰੂਅਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬੀਅਰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ;

(a) ਲਾਇਸੰਸ L-1A (IMFL) 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਸ ਲਾਇਸੈਂਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

(20) ਸਾਲ 2011 ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਰਾਬ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਿਯਮਾਂ, 1956 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ L-1A ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2011 ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"L-1A. ਭਾਰਤੀ ਬਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਥੋਕ ਵਿਕਰੇਤਾ, ਆਯਾਤ ਕੀਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਜਿਸ ਵਿੱਚ BIO ਬ੍ਰਾਂਡ, ਬੀਅਰ, ਪੀਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਵਾਈਨ ਵਪਾਰ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ।"

ਉਪਰੋਕਤ ਸੋਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, L-1A ਲਾਇਸੰਸਧਾਰਕ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਰਮਿਤ ਸ਼ਰਾਬ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(Ajay Kumar Mittal, J.)
 (21) ਆਧਾਰ 59 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਬਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਰਾਬ ਲਾਇਸੈਂਸ (ਸੋਧ) ਨਿਯਮ, 2016 ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰ.GSR19/PA1/1914/5.59/Amd.(127)/

<p><u>L-1A</u> (IMFL)</p>	<p>ਭਾਰਤੀ ਬਣੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (ਬੀਅਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ), ਵਾਈਨ ਅਤੇ ਪੀਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਹੋਲ ਸੇਲ ਕੇਵਲ L-1 ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ, ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ, ਬੋਟਲਿੰਗ ਪਲਾਂਟਾਂ ਅਤੇ ਵਾਈਨਰੀਆਂ (IMFL, ਵਾਈਨ ਅਤੇ RTD ਦੀਆਂ ਨਿਰਮਾਣ ਇਕਾਈਆਂ) ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ।, ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ.</p>	<p><u>ਨਿਸ਼ਚਿਤ</u> <u>ਫੀਸ</u></p>	<p>ਪੂਰਵ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਆਬਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ.</p>	<p><u>ਕੁਲੈਕਟਰ</u></p>
<p><u>L-1A</u> (BIO)</p>	<p>L-1 ਲਾਇਸੈਂਸ ਅਤੇ L-1B V ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਨੂੰ ਆਯਾਤ ਕੀਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (BIO ਬ੍ਰਾਂਡ) ਦਾ ਥੋਕ ਵਿਕਰੇਤਾ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ, ਕਸਟਮ ਬਾਂਡ ਤੋਂ ਆਯਾਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ (BIO ਬ੍ਰਾਂਡ) ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ।</p>	<p><u>ਨਿਸ਼ਚਿਤ</u> <u>ਫੀਸ</u></p>	<p>ਪੂਰਵ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਆਬਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ.</p>	<p><u>ਕੁਲੈਕਟਰ</u></p>
<p><u>L-1A</u> (ਬੀਅਰ)</p>	<p>ਬੀਅਰ ਦੇ ਥੋਕ ਵਿਕਰੇਤਾ, ਸਿਰਫ L-1 ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ, ਬਰੂਅਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬੀਅਰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹਨ।</p>	<p><u>ਨਿਸ਼ਚਿਤ</u> <u>ਫੀਸ</u></p>	<p>ਪੂਰਵ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਆਬਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ.</p>	<p><u>ਕੁਲੈਕਟਰ</u></p>

ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਜੋ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ: -

(22) ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜੋ ਬਦਲਾਅ/ਸੋਧ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸਦਾਰਕ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਬਰੂਅਰੀਆਂ/ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਖਰੀਦੇਗਾ ਜਦਕਿ

L-1 (L-1 ਲਾਇਸੈਂਸਿੰਗ ਨੂੰ ਸ਼ਰਫ਼ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸਿੰਗ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਖਰੀਦਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਐੱਲ-1 ਲਾਇਸੈਂਸਿੰਗ ਸਿੱਧੀ ਖਰੀਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ।

(23) ਨਿਆਂਇਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਖੋਦੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀਜ਼ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਤਰੀਕਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੱਖਪਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, ਕਬਜ਼ੇ, ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਜੋਂ ਵੰਡਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਏਜੰਸੀ ਵਿੱਚ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਲੈ ਕੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੇਚਣ ਲਈ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ। ਫੀਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੀਣਯੋਗ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਵਪਾਰਕ ਹਨ। ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਤੱਕ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੇਚਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(24) ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਰੇਸ਼ ਗੁਪਤਾ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਕੈਟੇਨਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਬੈਂਚ ਦੀਆਂ ਸਬੰਧਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:-

1. 7. ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕੈਟੇਨਾ ਦੁਆਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। TN ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ, ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਅਧੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਸ. v. TN ਦਾ ਰਾਜ, (1980) 3 SCC 97 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਨੁਕਸ ਲੱਭਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨੀਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੀ। ਸੀਮਤ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ, ਅਰਥਾਤ, ਕੀ ਨੀਤੀ ਆਪਹੁਦਰੀ ਹੈ, ਗਲਤ, ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਜਾਂ ਤਰਕਹੀਣ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।

38. ਨੰਦਲਾਲ ਜੈਸਵਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਜ਼ਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਜ਼ਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਮਨਮਾਨੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਜਾਂ ਬਦਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ "ਸਾਂਝੇ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ" ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਜਾਂ ਸਮਝਦਾਰ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਤਾਂ ਹੀ ਦਖਲ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਹੁਦਰਾ, ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਇਰਾਦਾ ਹੋਵੇ। ਦਿੱਲੀ ਸਾਇੰਸ ਫੋਰਮ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1996) 2 SCC 405 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਸਮੇਤ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਰੱਖ-ਰਖਾਅ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼, ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਜਾਂ ਤਰਕਹੀਣ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਵੀ.ਰਾਮ ਲੁਭਾਇਆ ਬੱਗਾ ਅਤੇ ਹੋਰ , (1998)4 SCC 117 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨੀਤੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਤੋਲਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ, ਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਮਨਮਾਨੀ ਜਾਂ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ. ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦੇਵੇਗੀ ਜੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਬਾਲਕੋ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ 'ਚ ਯੂਨੀਅਨ (ਰਜਿ.) ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼, (2002) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 333, ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੰਜੀਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਜਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਣ। ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ , (2003) 4 ਐਸਸੀਸੀ 298, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਾਂ ਮਨਮਾਨੇ ਜਾਂ ਤਰਕਹੀਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਦਾਲਤ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਵਿਲੀਅਨੂਰ ਇਯਾਰਕਕਈ ਪਾਦੁਕੱਪੂ ਮਾਈਯਮ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ , (2009) 7 SCC 561, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਰਾਜ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਤੱਕ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣਾ। ਅਦਾਲਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨੀਤੀ ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦੀ। ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਸਲਾਹਯੋਗਤਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ 'ਟਰਾਇਲ ਐਂਡ ਐਰਰ' ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਇਹ ਸਹੀ ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਮੰਚ ਸੰਸਦ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਾਜਬਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਮੇਵਾਰੀ ਭਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਆ ਕੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਛੱਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

39. ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

- (i) ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣਾ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨੀਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਮਾਨੀ, ਤਰਕਹੀਣ ਜਾਂ ਖਰਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- (ii) ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਾਂ 'ਸਾਂਝੇ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣਾ' ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- (iii) ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨੀਤੀ ਨਿਰਪੱਖ ਜਾਂ ਸਮਝਦਾਰ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਜਾਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਹੁੰਦੀ।
- (iv) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਗਲਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਤਰਕਹੀਣ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਵਿਚਾਰ, ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- (v) ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਚੰਗੇ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਤੋਲਣਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਮਾਹਰਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨਕਾਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਝਿਜਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- (vi) ਅਦਾਲਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ

(Ajay Kumar Mittal J.) ਸ਼ਰਾਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(vii) ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ "ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ" ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਦੋਵੇਂ ਸਹੀ ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ।

(viii) ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਲਈ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਾਜਬਤਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੋਝ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਛੱਡਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਆਉਣਾ।"

ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੀ ਨਿਪਟਾਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਫੁਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ:-

"42. ਆਓ ਹੁਣ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੀਏ ਕਿ ਇਹ ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਂ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਅਤੇ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

43. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19 (6) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ:

"ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਵਪਾਰਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਵਪਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਯਮ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਏਕਾਧਿਕਾਰ। ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਪਾਰ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ।"

44. ਅਮਰ ਚੰਦਰ ਚੱਕਰਵਰਤੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਬੰਗਾਲ ਆਬਕਾਰੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 (1) (ਜੀ) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ? , ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ :

"ਦੇਸ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਹੀ ਰਾਜ ਅਤੇ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਧਾਨਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਪਤ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ. ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਇਸ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ' ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਵਪਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਪਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰ y ਨਿਯੰਤਰਣਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨਾ; ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਪਾਰ ਦਾ ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸ ਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਸੁਭਾਅ ਕਾਰਨ ਹੈ।

45. ਹਰੀਨਾਰਾਇਣ ਜੈਸਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਇੱਕ ਨਿਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ

ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਮਨਮਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 (1) (ਜੀ) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: "ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵਿਕਰੇਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ।) (g) ਜਾਂ ਲੇਖ 14 ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਉਪਲਬਧ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

46. ਕੁਵਰਜੀ ਬੀ. ਭਰੂਚਾ (ਸੁਪਰਾ) ਅਤੇ ਅਮਰ ਚੰਦਰ ਚੱਕਰਵਰਤੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਧਾਂਤ ਉਭਰਦੇ ਹਨ:

(i) ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ, ਕਾਰੋਬਾਰ ਤੋਂ ਖਾਤਮਾ ਅਤੇ ਬੇਦਖਲੀ ਨਿਹਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਾਂ ਵਪਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਹੀਏ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਪਾਰ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ii) ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸੁਭਾਵਕ ਸੁਭਾਅ ਤੋਂ ਰਾਜ ਜਾਂ

(Ajay Kumar Mittal, J.) ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦੂਜੇ ਵਪਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਉਸੇ ਪੈਦਲ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(iii) ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਲੀਆ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(26) ਇੱਥੇ ਨੋਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਵਿੱਚ, ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 2016-17 ਵਿੱਚ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ

ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਿਯਮ, 1956 ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਸੂਚਨਾ 2011 ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 23.3.2016 ਨੂੰ, ਇਸ ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਐਲ-1 ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਵਾਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਘਿਣਾਉਣਗੀਆਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਂ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਮਾਲੀਏ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੀਕੇਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ ਅਤੇ ਐਲ-1 ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 13.3.2016 ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 59 ਅਧੀਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ 23.3.2016 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2016-17 ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣ ਲਈ, ਭਾਵ 1.4.2016, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ 1.4.2016 ਨੂੰ ਆਬਕਾਰੀ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਤ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਨੁਮਾਨਾਂ, ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਲਿਕਰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੂਲਜ਼ 1956 ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਵੈਧ ਹੈ।

(27) ਕੀ ਸਾਲ 2016 17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 2.14 ਵੈਧ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਲਾਜ਼ 2.14 ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗਾ:-

"ਕਲਾਜ਼ 2.14

i) ਇਸ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ ਬਿਨੈਕਾਰ ਲਈ ਨਿਰਮਾਣ ਇਕਾਈ ਤੋਂ

(Ajay Kumar Mittal) ਅਥਾਰਟੀ/ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

- ii) ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ/ਕੰਪਨੀ/ਫਰਮ/ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ/ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।
- iii) ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ/ਕੰਪਨੀ/ਫਰਮ/ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੋਟਰ, ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਭਾਈਵਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਲਡਿੰਗ, ਸਹਾਇਕ, ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕੰਪਨੀ, ਪੂਰੀ/ਅੰਸ਼ਕ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ/ਵਿੱਤੀ/ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਫਰਮ/ਕੰਪਨੀ।
- iv) L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ IMFL (ਬੀਅਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ) ਵਾਈਨ, RTD ਨੂੰ ਰਾਜ ਤੋਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਥਿਤ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ ਖਰੀਦੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ L-1 ਲਾਇਸੈਂਸਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚੇਗਾ।
- v) ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਐਲ-1 ਏ (ਆ ਈਐਮਐ ਫਐਲ) ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ 2.50 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਰਕਮ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ।

(28) ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਪ ਧਾਰਾ (ii) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਦੁਆਰਾ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ/ਕੰਪਨੀ/ਫਰਮ/ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ/ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 2.14 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ii) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਕੰਪਨੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ/ਕੰਪਨੀ/ਫਰਮ/ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਪੂਰੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ, ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਪਦੰਡ ਜਾਂ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਰਮਾਣ ਇਕਾਈ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸਹਿਮਤੀ/ਅਥਾਰਟੀ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਮਾਪਦੰਡ ਜਾਂ ਮਾਪਦੰਡ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ, ਇਸਲਈ, ਅਲਟਰਾ ਵਾਇਰਸ।

(29) ਇਹ ਤਿੱਖਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਠੇਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਅਪਣਾਏ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ/ਇੱਛੁਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਉਚਿਤ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਨਤਕ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ/ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਢੰਗ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਗ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਬਿਨੈਕਾਰ ਇਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਨਿਲਾਮੀ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵਧੇਰੇ ਬਿਨੈਕਾਰ ਹਨ, ਫਿਰ ਲਾਟ ਦੇ ਡਰਾਅ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 2012 11 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ ਠੇਕੇ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਜਾਂ ਜਨਤਕ

(Ajay Kumar Mittal, J.)
ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਆਓ-ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ
ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ , ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ
ਸੀ :-

"80. ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 94 ਤੋਂ 96 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (iii) ਅਤੇ (iv) ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ
ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ: "

94. ਪਹਿਲਾਂ ਆਓ-ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਸ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੌਕਾ ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦਾ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਜਾਂ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੇਣ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ
ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ,

ਪਹਿਲਾਂ ਆਓ-ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ ਨੀਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਤਰਨਾਕ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ।

ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਉੱਚੇ ਜਾਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਾਵਰ ਕੋਰੀਡੋਰ ਤੱਕ
ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਫਾਈਲਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਏਜੰਸੀ/ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਤੋਂ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ
ਜਾਂ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ
ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਈਸੈਂਸ ਜਾਂ ਅਨੁਮਤੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਰੰਤ
ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਦਾਅਵਾ
ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

95. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਠੇਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ
ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ
ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਯੋਗ
ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਨਿਰਪੱਖ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ
ਕਹਿਣ ਲਈ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ/ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ
ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਰਕਸੰਗਤ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਗ
ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।
ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ
ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਰਾਜ ਦਾ ਬੋਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੰਡ ਅਤੇ
ਅਲਗ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਭੇਦਭਾਵ ਰਹਿਤ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸਦਾ
ਨਤੀਜਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ/ਜਨ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ।

96. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਵਾਈ ਗਈ
ਨਿਲਾਮੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਬੋਝ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ/ਜਨਤਕ ਸੰਪੱਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ
ਆਓ-ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ ਵਰਗੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ

(Ajay Kumar Mittal, A)

ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਰਫ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ ਕਮਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਜਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਨਿਲਾਮੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ।"

(30) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਚ ਰਿਲਾਇੰਸ ਐਨਰਜੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਸੜਕ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ _ 12 , ਇਸਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (UOI) ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰ 13 , ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ:-

36. ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਮਿਆਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 14 "ਗੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇੱਕ ਮੁਫਤ ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 21 ਵਰਗੀਆਂ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 21 "ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ "ਮੌਕਾ" ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। Coelho v. State of TN [(2007) 2 SCC 1], ਆਰਟੀਕਲ 21/14 ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਏ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ "ਲੈਵਲ ਪਲੇਅ ਫੀਲਡ" ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਾਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲੇਖ 19(1)(ਜੀ) ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ "ਲੈਵਲ ਪਲੇਅ ਫੀਲਡ" ਦੇ ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ, ਮੁਕਾਬਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਹੈ। "ਲੈਵਲ ਪਲੇਅ ਫੀਲਡ" ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਸਪੇਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। "ਗਲੋਬਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ", ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਵਪਾਰ ਦਾ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਰਤ ਨੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 1992 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਗੱਏ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੇ "ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ" ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਕੰਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਮਾਨ ਅਤੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਵਿਵਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 19(1)(ਜੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ "ਲੈਵਲ ਪਲੇਅ ਫੀਲਡ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਜੋ "ਸਮਾਨਤਾ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਆਈਟਮ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਈ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ

"ਲੈਵਲ ਪਲੇਅ ਫੀਲਡ" ਦਾ ਜੰਗਲਾਤ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਰਡ ਗੋਲਡਸਮਿਥ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ" ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਦਿਲ ਹੈ। "ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ" ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਹੈ। ਲੇਖ 14 ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਐਕਟ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ, "ਵਾਜਬਤਾ" ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰਨ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਐਕਟ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਵੇਗਾ।

37. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੇਡਿੰਗ ਕੰਪਨੀ [(2003) 5 ਐਸਸੀਸੀ 437] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪਾਸਾਇਤ, ਜੇ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ: (ਐਸਸੀਸੀ ਪੰਨਾ 445, ਪੈਰਾ 14-15) "14. ਇਹ ਤਿੱਖਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਵਾਜਬਤਾ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਵੇਗੀ।

ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਤੁਬਦੀਲੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਦਿਓ ਕਿ ਇਹ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਪਦੰਡ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 14 ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਸ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 14 ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੱਤ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਮਨਮਾਨੀਤਾ ਨਿਰਪੱਖ ਖੇਡ ਦੀ ਧੜਕਣ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਪੈਨੋਰਾਮਾ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਯੋਗ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਾਰਨ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਣਪਛਾਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ। ਆਪਹੁਦਰੇਪਣ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਹੀ ਆਯਾਤ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(Ajay Kumar Mittal, Jc)

ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਦੇਸ਼ੀ ਕਾਰਵਾਈ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਆਖਰਕਾਰ ਇੱਕ ਦਿੱਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਟੈਸਟ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਮਝਦਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਉਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਾਜ਼ਬਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

38. ਜਦੋਂ ਟੈਂਡਰ ਮੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ, ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨਾਲ ਦਰਸਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ

"ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ" ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟਤਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਸਮਾਨ ਅਤੇ ਪੱਖਪਾਤੀ ਇਲਾਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ "ਲੈਵਲ ਪਲੇਅ ਫੀਲਡ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(31) ਪਵਨ ਭਾਟੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ 14 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ:-

26. ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਹਿਲਾਂ ਆਓ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਆਓ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਆਜ ਮੁਕੱਦਮੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ, (2012)3 SCC 1. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ:-

"(i) ਕੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਮਾਨਤਾ ਧਾਰਾ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਢੰਗ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ/ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਪੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ, ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵੰਡਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ? xx xx xx

ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਉਕਤ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਮੰਤਰੀ' ਵਜੋਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ), ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਣ ਲਈ, TRAI ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ?

27. ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ:-

"94. ਪਹਿਲਾਂ ਆਓ-ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨੁਕਸ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੌਕਾ ਜਾਂ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦਾ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਓ-ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ ਨੀਤੀ ਦੇ

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਕੋਲ ਉੱਚ ਜਾਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਾਵਰ ਕੋਰੀਡੋਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ, ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਫਾਈਲਾਂ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਏਜੰਸੀ/ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਫਾਈਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜਨਤਕ ਸੰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ 56 ਵਿੱਚੋਂ 48 ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਿਹਤਰ ਦਾਅਵਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

95. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਠੇਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਚੋਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਨਿਰਪੱਖ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਈ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ/ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਤਰਕਸੰਗਤ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਯੋਗ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਆਦਿ ਦੀ ਬੇਗਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਬੋਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਵੇ ਕਿ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਬੇਗਾਨਗੀ ਲਈ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਭੇਦਭਾਵ ਰਹਿਤ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ/ਜਨ ਹਿੱਤ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇਗੀ।

96. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਨਿਲਾਮੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਬੋਝ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ/ਜਨਤਕ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉ-ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਓ ਵਰਗੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਬੇਈਮਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਰਫ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ ਕਮਾਉਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਜਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਕੇ ਨਿਲਾਮੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਸਕਣ।"

28. ਇਕੱਲੇ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਲਈ ਆਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ 2012 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨੰਬਰ 1, (2012) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1. ਸੰਵਿਧਾਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਡਣ, ਠੇਕੇ ਦੇਣ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਰਪੱਖ, ਵਾਜਬ, ਗੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ ਰਹਿਤ,

(Ajay Kumar Mittal, J.)

ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਗੈਰ-ਮੰਗ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਪੱਖ, ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਲਾਜ. ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤਰਕਸ਼ੀਲ, ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਿਤ ਹੋਣ, ਆਦਿ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: -

107. ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੰਡਣ, ਠੇਕੇ ਦੇਣ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਪਰਖੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਆਪਹੁਦਰੇ ਹੋਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਟੇਟ ਆਫ ਏਪੀ ਬਨਾਮ ਸੈਕਡੋਵੇਲ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, (1996)3 SCC 709, ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਰਪੱਖ, ਵਾਜਬ, ਗੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਗੈਰ-ਸੰਜੀਦਾ, ਨਿਰਪੱਖ, ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤਰਕਸ਼ੀਲ, ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧਿਤ ਹੋਣ, ਆਦਿ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ।

xx xx xx

129. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਲਾਮੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਿਲਾਮੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੇ ਸੀਮਤ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਭਟਕਣਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਲਾਮੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

130. ਇੱਕ ਫੋਰਟੀਓਰੀ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਿਲਾਮੀ ਆਰਥਿਕ ਤਰਕ ਦੇ ਵੀ ਉਲਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਜ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਕਸਰ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਠੇਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਚਿੰਤਾ ਅਜਿਹੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਜੋਖਮ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਖਰਚੇ ਤਾਂ ਹੀ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਖੋਜੇ ਗਏ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ: ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਵਪਾਰਕ ਉੱਦਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉੱਚੀਆਂ ਲਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ

(Ajay Kumar Mittal, J.)
ਕਰੋਗਾ।

ਖੋਜ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਖੁੱਲੀ ਨਿਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਰੋਤ ਲਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ। ਤਰਕ ਪੇਟੈਂਟਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਫਰਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਕਾਢ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨਾਲ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਉਦਯੋਗ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਠੇਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

XX XX XX

146. ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਧੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਲਪ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਿਲਾਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਦਾਲਤ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਲਈ ਇੱਕ ਢੰਗ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ, ਨਿਲਾਮੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਚੋਣ, ਇੱਕ ਸੀਵਿਯਾਨਕ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਇਹਨਾਂ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਅਤੇ ਸੀਵਿਯਾਨਕਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੰਡ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੀਵਿਯਾਨਕ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਸੀਵਿਯਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਲਟਰਾਵਾਇਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਾਵਾਇਰਸ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਤੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਨੀਤੀ ਦੂਜੀ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਨਿਰਪੱਖ ਹੈ, ਪਰ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੀਵਿਯਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ।"

(32) ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਿੱਤ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਐਕਟ

ਦੀ ਧਾਰਾ 59(ੳ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮਿਤੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਐਲ-1 ਏ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਸੀ। 23.3.2016 ਨੂੰ ਸਾਲ 2016-17 ਲਈ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 2.14 ਦਾ ਉਪ-ਧਾਰਾ (ii) ਕਿਤੇ ਵੀ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਜਾਂ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ/ਕੰਪਨੀ/ਫਰਮ/ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਅਥਾਰਟੀ/ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਢੰਗ ਜਾਂ ਤਰੀਕਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੂੰ "ਲੈਵਲ ਪਲੇਇੰਗ ਫੀਲਡ" ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕਿਸੇ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ/ਸਹਿਮਤੀ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਬੇਇਨਸਾਫੀ, ਗੈਰ-ਵਾਜ਼ਬਤਾ, ਭੇਦਭਾਵ, ਗੈਰ-ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਦੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪ ਧਾਰਾ (ii) ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 19(1)(g) ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਾਜ਼ਬਤਾ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

(33) ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਵਿਦਵਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਦੋ ਸਹਾਇਕ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਜਾਂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਕੋਲ ਸਹਿਮਤੀ/ਅਥਾਰਟੀ ਪੱਤਰ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 2.14 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ii) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 2016-17। ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਕਿ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਿਸਟਿਲਰੀ ਜਾਂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸਹਿਮਤੀ/ਅਥਾਰਟੀ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ-ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਉਲਝਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ.

(34) ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ 56 ਵਿੱਚੋਂ 53 ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਜੋੜਿਆ/ਬਣਾਇਆ ਐਲ-1 ਏ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨ ਲਈ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ 19.3.2016 ਨੂੰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਮੈਜਸਟਰ ਬੈਂਚ ਨੇ 22.3.2016 ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 2016-17 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਐਲ-1 ਏ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਨਿਯਮ, 1956। 23.3.2016 ਨੂੰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

(35) ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਕੋਈ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ 23.3.2016 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 12 ਅਪ੍ਰੈਲ 2016 ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਕ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼

ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸੀ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। 12.4.2016 ਦਾ ਆਰਡਰ ਤਿਆਰ ਸੰਦਰਭ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:-

“ਵਿਗਿਆਨੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਬਾਕੀ ਬਹਿਸ ਲਈ, 26.4.2016 ਨੂੰ ਆਉਣ ਲਈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ (ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ) ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੇਣੀ L-1A ਅਧੀਨ ਲਾਇਸੈਂਸਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਮਿਟ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ L-1A ਲਾਇਸੈਂਸ ਸਿੱਖਿਅਤ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ।

ਇਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲਾਇਸੈਂਸ L-1A ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ) ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ।”

ਸਫਲ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 2016-17 ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਐਲ-1 ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਾਰਨ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ L-1A ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

(36) ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਦੇ ਹਾਂ: -

(i) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ 2016-17 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 2.14 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (ii) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਵੈਧ ਅਤੇ ਅਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ ਇਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸੇਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਯੋਗ ਬਿਨੈਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ/ਅਥਾਰਟੀ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ/ਡਿਸਟਿਲਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਲਾਟ, ਨਿਲਾਮੀ ਜਾਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਢੰਗ ਦੁਆਰਾ। ਢੰਗ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਅਥਾਰਟੀ ਕੋਲ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਲੋੜ ਹੋਵੇ।

(Ajay Kumar Mittal, J.)

(ii) ਜੇ ਸੁਧਾਰਾਤਮਕ ਉਪਾਅ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ੀਆਂ/ਆਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਜਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਲਾਟਮੈਂਟ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਾਕੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ।

(37) ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਡਾ ਪਾਇਲ ਮਹਿਤਾ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਡੋਲਮਿਨ